

ZPRÁVY — REPORTS

JIŘÍ DAN — KAREL PLOCEK

40 LET BRNĚNSKÉ PSYCHOLOGICKÉ PORADNY

Před 40 roky, 1. října 1958, zahájila svoji činnost nejstarší psychologická poradna u nás. Za dobu své existence prošla stadii rozvoje i vnějšího omezení. I když už ve třicátých letech byla v tehdejší Československu vybudována síť poraden pro volbu povolání, jubilující poradna už od počátku poskytovala psychologickou péči v širokém spektru životních situací, které jedinec není schopen řešit vlastními silami a kdy je účelná institucionalizovaná péče psychologická.

Poradna měla různé názvy, v dokumentech můžeme sledovat boj o název i o zaměření poradny, sídlila v různých prostorách, psychologickou činnost její pracovníci vykonávali v různých vnějších společenských podmínkách. Pokud zdůrazňujeme kontinuitu, máme na mysli nepřerušenosť ideovou, personální, archiv klientů, zázemí testových metod a knihovnu.

Její vývoj do roku 1982 byl detailně popsán jejím dlouholetým ředitelem Rudolfem Kohoutkem (8). Zaměříme se na okolnosti jejího vzniku a pokusíme se vystihnout podstatu sporů o poradnu a o psychologické poradenství vůbec.

První lékařsko-psychologickou poradnu v Československé republice založil v roce 1955 psycholog Stanislav Langer s lékařem Miroslavem Novákem v Hradci Králové (10). Vyšetřovali problémový dorost, který se nemohl pracovníě a sociálně uplatnit. Poradna ukončila činnost v roce 1970 s odchodem MUDr. Nováka na ministerstvo zdravotnictví. PhDr. St. Langer inicioval v roce 1963 založení naší první samostatné psychologické poradny na Základní devítileté škole v Chlumci nad Cidlinou, kde jako psycholog působil až do jejího uzavření v roce 1968 (11). V Brně byl roce 1953 pod patronací prof. Viléma Chmelaře, který byl v té době vedoucím katedry psychologie a pedagogiky a proděkanem filosofické fakulty, při katedře založen Kroužek psychologů v praxi. Pod jeho vedením kroužek vypracoval popis práce psychologa v hlavních odvětvích praxe. Z titulu svých funkcí prosazoval na kompetentních institucích myšlenku zřízení soustavy výchovně psychologického poradenství (1). V roce 1956 byl podán tehdejšímu Krajskému národnému výboru v Brně návrh na zřízení Psychologické výchovné kliniky (7). 1. října 1958 zahájila svoji činnost Dětská psychologická poradna, která byla společ-

ným zařízením KNV a university. Poradna měla svůj poradní sbor, jehož první schůze se uskutečnila 10. října 1958 v prostorách poradny v Brně, na tehdejších Stalínových sadech 23, které díky informaci dr. Libora Míčka (9) získala po rušeném Výzkumném ústavu pedagogickém (5). V roce 1959 se přestěhovala do místností po Berlitzově jazykové škole na Běhounské ulici č. 4, získala budovu po dětském domově na Zachově ulici č. 1, v současné době má pracoviště též na Koutovské 4, Údolní 15 a Sládkově 45.

Jedním z dokladů o činnosti poradny v počátečním období je též protokol o průběhu zasedání vědecké rady filosofické fakulty university v Brně, které se konalo dne 9. prosince 1958 a na kterém prof. Chmelař přednesl zprávu o činnosti katedry psychologie a pedagogiky. Uvedl mj., že „vede po odborně psychologické stránce dětskou psychologickou poradnu, která byla zřízena z podnětu katedry. Poradny používá katedra pro praktickou výuku posluchačů psychologie. O zřízení poradny se zasloužil odb. as. dr. B. Bárta“ (12).

Při založení přišla do poradny z Dětského domova záchytného PhDr. Olga Kolaříková, počáteční poloviční úvazek PhDr. Olgy Konečné byl brzy rozšířen na celý. První vedoucí poradny byla jmenována PhDr. Olga Kolaříková. Zpočátku neměly sociální pracovníci, takže vykonávaly i administrativní činnosti apod.

Od počátku činnosti poradny tvořily její klientelu děti od 3 do 15 let a mladiství (a samozřejmě jejich rodiny).

Pozornost byla zaměřena na děti s výukovými a výchovnými obtížemi, resp. děti s omezenou vzdělavatelností, posuzování způsobilosti k zahájení školní docházky, vyšetření dětí s nedokončeným vzděláním. Přilíš se neosvědčilo psychologické sledování rodin, u nichž soud uložil ochranný dohled nad výchovou, protože rodiny přilíš nespolupracovaly. Psycholožky zajížděly do dětských domovů pro předškolní děti, např. DD Bystřice, Hodonín u Kunštátu, Křtiny, vyšetřovali děti z DD na Zachově ulici v Brně, z ÚSP Střelice pro děti nevzdělavatelné. prováděly psychologická vyšetření pro pediatry, neurology, foniatry, psychiatry, dorostové lékaře. I když se od začátku nespécializovaly, určité zaměření vzniklo převahou určitého typu klientely, např. dr. Konečná vyšetřovala hodně dětí z devátých tříd, zvláštních škol, pro dorostové lékaře.

V roce 1960 do poradny přešel při územní reorganizaci a zrušení Jihlavského kraje z Dětského domova záchytného v Jihlavě PhDr. Miroslav Schürer. O něco později přichází jako psycholog Rudolf Kohoutek, první sociální pracovnice Alena Seitlová, PhDr. Josef Šindelář, v roce 1966 PhDr. Karel Plocek.

Hned zpočátku vznikl při poradně poradní sbor. Bylo to reprezentativní těleso, ve kterém byli zastoupeni městský a krajský pediatr (poradna byla de facto krajským zařízením), prof. Chmelař za katedru psychologie, psychiatr prof. Hádlík. Prof. Chmelař do poradny pravidelně chodil, klientelu neměl (jistě využíval svých zkušeností z poraden pro volbu povolání, kde působil ve třicátých letech).

V roce 1963 byla poradna převedena k Městskému národnímu výboru v Brně. Dostává název Dětská psychologická poradna odboru školství a kultury MěstNV v Brně a katedry psychologie University J. E. Purkyně v Brně. Vedoucím poradny se stal prof. Chmelař, zástupcem dr. Boleslav Bárta.

V roce 1967 se poradna přetransformovala v Psychologickou výchovnou kliniku Městského NV a UJEP v Brně a nastává velký personální rozmach poradny. Jejimi řediteli byli v letech 1967–1972 Boleslav Bárta, 1972–1974 Antonín Hučík. K 1. lednu 1975 dochází k delimitaci, vzniká Krajská pedagogicko-psychologická poradna (ředitel Maxmilián Strmiska) a Psychologická výchovná klinika NVmB, jejímž ředitelem byl v letech 1975–1988 Rudolf Kohoutek. Tím zanikla krajská působnost poradny. V lednu 1977 byla přejmenována na Pedagogicko-psychologickou poradnu města Brna.

V letech 1988–1990 byla ředitelkou Alena Šafrová, 1991–1993 Eva Zodlová, 1994–1995 Anton Polák, od 1. 1. 1996 je ředitelkou Pedagogicko-psychologické poradny Brno Anna Holčíková. V roce 1991 při rušení KNV a jejích zařízení přešla část pracovníků KPPP zpět do PPP Brno.

Je nesporné, že současná poradna je nástupkyní Dětské psychologické poradny. Kontinuita je jednoznačná, i personálně lze sledovat řetězec lidí. Za dobu existence poradny byly poskytnuty psychologické poradenské služby asi 70.000 klientů, v současné době je to naše poradna s největším počtem psychologů (6).

Poradna vznikla v době, kdy existovaly pedagogické poradny uplatňující persuasivní metodu práce jako převažující. Byla to první instituce, kde profese psychologa byla zcela samostatná, byla určujícím a nosným prvkem činnosti zařízení, a kde se psychologie poprvé uplatnila jako samostatná sociální kategorie. Z této instituce byly první psychologické posudky, kde si psycholog žádal jako spolupracovníka psychiatra. První psychologické posudky vypracovala dr. Kolaříková, jeden dr. Konečná na dožádání ostravského soudu. To byl historicky první posudek, kde byl znalcem psycholog. Předtím dělal posudky psychiatr ve spolupráci s psychologem. Tady psychologie vystoupila ze sociální anonymity, uplatnila se jako samostatný pracovní obor, jako samostatná profese. Do té doby se pracovalo víceméně v anonymitě, zprávu podepisoval pedagog nebo ve zdravotnictví psychiatr. Představitelé jiných disciplín zpochybňovali myšlenku samostatné činnosti psychologa, např. tvrzením, že není dostatečně filozoficky fundován. Služba jednotlivci, dítěti, rodiči, učitelé vždy v činnosti poradny převažovala.

Nedoceny jsou možnosti, které tato instituce skýtala k seminářům. Hned od druhého roku existence byly semináře, v době kdy nad jakékoli setkání skupiny lidí se vznášelo podezření z konspirace.

Odborníci příbuzných oborů se pokoušeli psychologům zakazovat užívání standardizovaných psychologických testů s tím, že se jedná o pedologickou úchytku. Pro zajímavost uvádíme, že prvním testem, který v poradně získali svépomocí byl Ravenův Test progresivních matic. Ze začátku hodně užívali test T–M. Prvním polooficiálním distributorem psychologických testů byl pražský dr. Ladislav Srp. Významné bylo v tomto směru založení n.p. Psychodiagnostické a didaktické testy Bratislava v roce 1967.

Poradna vznikla v době, kdy náš přední pedopsychiatr zakazoval psychologům hovořit s pacienty na chodbě s tím, že provozují nedovolenou psychoterapii.

V různých obdobích byli psychologové poradny nositeli moci tlačeni do činností, které s jejich profesí neměly nic společného. Na počátku šedesátých let museli např. čelit požadavku, aby „psychologicky analyzovali pohádky a dokázali, jak

jsou pro děti škodlivé, protože v nich vystupují vodníci a víly.“ Jindy zase byli žádání o ateistickou propagandu. V jednom školním dotazníku bylo např. jako důvod návrhu psychologického vyšetření uvedeno „zavilý ministrant“.

Po celou dobu své existence je poradna vzdělávacím místem posluchačů oboru psychologie FF UJEP (nyní MU).

Její zakladatelé i udržovatelé museli překonávat řadu překážek a předsudků. Prokázali, že psychologie má oprávnění existence jako samostatná emancipovaná profesionální pracovní kategorie. Pod vnějším nátlakem došlo v roce 1976 ke změně struktury poradny, ke změně názvu, vždy však pracovníci měli dostatek prostoru k výkonu své profese. V posledních letech opět dochází k jejímu personálnímu a tématickému rozšiřování: dokladem toho je existence Kontaktního a poradenského centra pro drogové a jiné závislosti.

POZNÁMKY A PRAMENY

- (1) B á r t a , B. , S m é k a l , V.: *Prof. dr. Vilém Chmelař sedmdesátiletý*. SPFFBU. XI, 1962, B 9, str. 211–215.
- (2) B á r t a , B.: *Analýza chyb v současných názorech na výchovně psychologické poradenství v ČSSR*. SPFFBU, XI, 1962, B 9, str. 191–202.
- (3) B á r t a , B.: *Kritické připomínky k dosavadnímu stylu jednání o vytvoření celostátní soustavy psychologických služeb škole a rodině*. Cyklostylová rozmnoženina. 7 stran. Praha 1967.
- (4) B á r t a , B.: *Vývoj, současný stav a potřeba psychologické výchovné péče v Jihomoravském kraji*. Cyklostylová rozmnoženina. Brno 1973, 39 stran.
- (5) *Dopis ředitele Krajského záchranného dětského domova Brno, Hlinky 140 Dr. B. Bártovi ze dne 4. října 1958*.
- (6) H o l č í k o v á , A.: *Výroční zpráva Pedagogicko-psychologické poradny Brno za rok 1996–1997*. 12 stran.
- (7) K o h o u t e k , R.: *Historie, současnost a perspektivy práce pedagogicko-psychologické poradny města Brna*. *Psycholog v Československu*, 10, 1979, č. 3, str. 110–134.
- (8) K o h o u t e k , R.: *Z činnosti Pedagogicko-psychologické poradny města Brna*. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 1982, č. 5, str. 474–479.
- (9) K o n e č n á O l g a, ústní sdělení
- (10) N o v á k , M., L a n g e r , S.: *Pomoc psychologického vyšetření pro dorostového lékaře posuzujícího způsobilost dorostu k povolání*. *Praktický lékař*, 37, 1957, č. 10, 427–435.
- (11) L a n g e r , S.: *Pokus s funkcí školního psychologa a psychologické poradny na základní devítileté škole*. In: Sborník č. IV Pedagogické fakulty v Hradci Králové. Praha, SPN 1968, 49–60.
- (12) *Protokol o průběhu zasedání vědecké rady filosofické fakulty university v Brně, které se konalo dne 9. prosince 1958 o 14. hodině*. Archiv MU, fond A1, rektorát — stará manipulace, sign. XIII, karton 22.
- (13) *Statut Dětské psychologické poradny v Brně*. 4 strany. Archiv města Brna. Zápis o 91. řádné schůzi rady Městského národního výboru v Brně, konané dne 13. srpna 1963. Rada statut pod bodem 3d projednala a schválila.
- (14) Š v a n c a r a , J.: *Historické perspektivy brněnské psychologie*. SPFFBU I 25, str. 7–22.

- (15) V r z a l , V., K l o b o u k o v á , E.: *Výchovně psychologické poradenství očima dětské psychiatrie*. SPFFBU, XI, 1962, B 9, str. 203–210.

Děkujeme PhDr. Jiřině Kalendovské za pomoc při vyhledávání materiálů v Archivu Masarykovy univerzity.

